

Idegen földön

(részlet)

1990 októberében családjunkat egy sajnálatos esemény szólította Németországba. Meghalt Omi, anyai nagyanyám. Szegény még megélte a berlini fal leomlását, de a kettészakadt ország újraegyesítését már nem. Leukémia vitte el, gyors lefolyású, aminek nem voltak tünetei, mire észrevették, késő volt, hetek alatt elment.

Emlékszem, ott álltunk a *Burg Mildenstein* büszke bástyáján („*Ein Machtsymbol in Stein*” – a hatalom jelképe kőből), ahonnan csodálatos panoráma nyílt a szülővárosomra, s egyszer csak azt kérdeztem anyámtól: „Te muter, mit kerestünk mi Molványhídon?...”

Mondanom sem kell, hogy muter ezt úgy élte meg, mint egy időutazást; eljöttünk a középkorba! Apám, mint „vendégmunkás” került ki az NDK-ba, ahol valami gépgyárban dolgozott, ott beválogatták a helyi labdarúgócsapatba, s így ismerkedett meg a fodrásztanuló anyukámmal, akihez a focistafiúk jártak. Szerelem volt első látásra. Állítólag. Három évet töltöttek felhőtlen boldogságban, mely idő alatt én is megérkeztem. (Azt mondják, sírós baba voltam, s hogy nem szoptam, így tápszeren nőttem fel. Sokak szerint ez okozta az allergiám.) Kint egy emeleti bérlakásban megvolt mindenünk, ami ma egy otthon alapfelszereltsége – víz, villany, gáz, fürdőszoba, WC... –, de a már akkor is akaratos és basáskodó apám elhitette a végtelenül naiv anyámmal, hogy Magyarországon sokkal jobb soruk lesz, mert itt a szülei hatalmas birtokon gazdálkodnak, s egy akkora házban élnek, ahol kilenc szoba van. Nem hazudott. Nagyon. Nagyszüleim több „birtokkal” is rendelkeztek – erdő, szántóföld, legelő –, ám azokon a TSZ gazdálkodott bérleti díj ellenében. (Ami a kivágott tűzifa, a megtermelt búza és kukorica egy bizonyos hányadát jelentette, esetleg egy-egy „jószágot”...) Saját birtokukon – melyen a számtalan gazdasági épületen túl szántó, veteményes és gyümölcsös is helyet kapott – valóban állt egy hatalmas parasztház, melyben két külön lakrészen ha kilenc szoba nem is, de kilenc helyiség azért volt, csak azt az apróságot felejtette el közölni az öregem, hogy oda kizárólag földes úton lehetett eljutni, közvilágítás az ohne, ahogy vezetékes víz sincs, se gáz... Dézsában fürödtünk, amibe fatüzeléses sparhelten, óriási fazekakban melegítettük a kútról hozott vizet – havi rendszerességgel jött az edényfoltzó, mert az ujjnyi vastag vízkő átette magát a bádagon –, budi meg valahol a pajta mellett a baromfiudvar túlfelén egy deszkából tákolt pottyantós, amin télen átfütyült a szél, s ahol a *Szabad Föld* feleslegessé vált példányai szolgáltak karcos vécépapír gyanánt. Orvos vagy Közért? Ugyan már! Még nagyon szomszédunk se volt! A település alig öt kilométerre van Szigetvártól, valahol a 6-os út mentén a pusztában, de busz ott nem állt meg, és vasútállomás is csak a szomszéd településen volt jó két kilométerre, ahová – miután már Pécsre költöztünk, s onnan hétvégeente visszajártunk –, öregapám lovas kordéval jött ki elénk, aminek aztán büszkén ücsörögtem a bakján, alig egy méterre a ló fara mögött, azon kacarászva, ahogy Ráró félrecsapva a farkát pofán fingik. Ott és ilyen körülmények között töltöttem a korai gyermek éveimet. Soha eszembe nem jutott, hogy mindezeket bárkivel is megoszsam, vagy hogy ez bárkit is érdekelhet. Olvasva Edit könyvét viszont mindjárt más megvilágításba került a dolog, mert amennyire számtalan volt ezeket akkor megélni, ma már épp olyan mulatságos visszaidézni. (Fura, de végig az volt az érzésem, hogy ő is valahonnan arról a környékről származik, mert a lapokról egy csomó olyan sztori köszönt vissza – kezdve a lovával társalgó félkegyelmű cigánnyal –, ami nagyon ismerősen csengett, már biztos, hogy hallottam előtte. Kérdésemre elárulta, hogy az „anyag” nem a saját emléke vagy

agyszüleménye, hanem úgy „gyűjtötte” vidéki kocsmákat járva a helyi alkeszek elbeszélései alapján. [?!] Ez az írói módszere. Hogy „interjúztat”. Aztán amit mások elmesélnek neki, érdekes epizódokat a saját életükből, ő azt egy regénybe gyúrva megírja. Állítólag több nagy és híres író élt ezzel az esz-közzel. Balzac? Hrabal?... A fene se tudja. Engem is ki akart faggatni – ajándékkötetét „egy nagyon különleges embernek” dedikálta –, de mondtam neki, ha én egyszer elkezdek mesélni, azt nem más tollából szeretném viszont látni, van bennem elég kurázszi, hogy magam tolmácsoljam. Nekem nem kell a szomszédba mennem érdekes történetekért, volt – van! – annyira kalandos az életem, hogy velem folyamatosan a legvadabb hülyeségek történjenek, amit másokkal megoszthatok.)

Utánajárhatnék, hány négyszögölön vagy hektáron terült el az ősök uradalma, de egyszerűbb, ha leírom, mi minden volt megtalálható rajta. Két istállóban mindig volt 6-8 tehén, 2-3 ló és egy szá-már, az ólakban meg 10-15 disznó, egy kecske és egy kos. Egy harmadik istállóban, apró ketrecekbe zárva volt vagy 50-60 nyúl, egy különlegesen kialakított ólban meg 15-20 nutria. Nem tudják, mi az? Én sem lennék képbem, ha nem közöttük nővök fel. Mifelénk hódpatkányoknak hívták őket, nagy, szőrös dögök, melyek tényleg mintha egy hód és egy patkány keresztezéséből jöttek volna létre. Hosszú, csupasz farkukkal, ijesztő karmaikkal és hatalmas, vörhenyes metszőfogaikkal – amitől úgy néznek ki, mintha örökösen valami véreset rágcsálnának –, kiváló szereplői lennének egy hor-rorfilmnek főleg, hogy mind emellé sártól iszamósak, amiért egész nap dagonyáznak. Imádtam őket. Én magam nem emlékszem rá, de mesélik, többször úgy találtak rám, hogy ott játszottam közöttük az iszapban nyakig csutakosan. Anyámat meg a frász kerülgette, mert nemhogy az ujjaimat, az egész karomat lerághatták volna. Az udvar tele volt ültetve kaktuszokkal, melyek bokrokban nőttek, az állatok szabadon kószáltak – tyúkok, kacsák és libák tévedtek be a házba összefosva mindent (amit aztán én előszeretettel kóstolgattam) –, volt ott kakas, pulyka és gúnár (a kosról meg a kecskéről nem is beszélve!), melyeket kilenc kutya tartott kordában... Több veszély leselkedett ott rám, mint egy dzsungelben, valahogy mégis felnőttem. Míg ’74 nyarán meg nem született az öcsém, aki csak egy év múlva kezdett el totyogni, nem volt játszópajtásom, így gyakorlatilag az állatok közt nevel-kedtem, velük éltem, mint egy kis Maugli. Körös-körül megszámlálhatatlan macska, az udvaron a kutyák mellett százával a baromfi – köztük krédlik, gyöngytyúkok és némakacsák (még aranyfá-cánunk is volt, olyan hanggal, akár egy csikorgó kertkapu) –, a padláson dúcokban millió galamb... Higgyék el, nem unatkoztam.

Ezek az élmények javarészt homályosan élnek bennem, ám a családi anekdotatár számtalan epi-zódot elevenít fel velem kapcsolatban. Azt mondják, egyszer kiengedtem az összes nyulat – senki nem értette, hogyan másztam fel a magasabb ketrecekhez –, melyek szanaszét szaladtak, állítólag még egy hét múlva is hajkurászták őket a környező földeken. Már amelyiket nem szaggatták szét a kutyák... Gondolom, sajnáltam őket szűk odvaikban, ezért eresztettem szabadon őket – „a terv jó volt, szavamra” –, de nem sült el valami jól. Mint a többi akcióm, amivel állandó károkat okoztam a gazdaságnak. Kezdve olyan apróságokkal, hogy mást adtam az álatoknak, mint amit ehettek volna, s így elvitte őket a fosás, vagy a puffadás, egészen olyan agyament dolgokig, amikor reptetni próbál-tam a csibéket (*milyen madár már az, amelyik nem tud repülni?* – dobáltam fel a magasba a kis pelyhes, sárga pipiket, amiket aztán nem mindig sikerült elkapnom), vagy amikor úszni tanítottam a kispuly-kákat. „Csak elfáradtak” – bizonygattam, ahogy kihalászták a tetemeiket a kiskacsák mellől, amelyek továbbra is virgoncan úszkáltak a félbevágott olajoshordóban. Nem voltam jó gyerek. Mondjuk szándékosan rossz sem, csak nem igazán tolerálták a korán megmutatkozó kreativitásomat.

Mint említettem, imádtam a sárban tapicskolni. Valószínű, hogy lenyűgözött kis pajtásaim, a hód-patkányok tevékenysége, őket utánozhattam, nekik segítettem várat építeni az óljukban. Ezt elke-rülendő, egy traktor óriási hátsókerék gumijában alakítottak ki a számomra homokozót, én mégis inkább az istállóban gyúrtam a tehéntrágyát – minden bizonnyal jobban alakítható, mint a nedves homok –, ha már a nutriák közé nem mehettem.

Anyám szerint megdöbbenően sokat ügyködtem éjszaka. Nem aludtam, mint más, normális

gyerek, hanem „furikáztam” fel-alá a házban. A vaksötétben. Mert nem volt ám hangulatvilágítás, se kis éjjeli lámpácska, amit égve hagyhattak volna, ha ne adj’ isten fél a gyerek, miként az manapság dívik sok helyen. Nem is hisztiztem, hogy foglalkozzanak velem, mint ezek a mai kölykök, elvoltam én egymagam. Egy alkalommal pl. a hamut lapátoltam ki a kályhából, s öntöttem fel egy váza vízzel a szoba szőnyegén. Nyilván láttam, hogyan készítik a dagonyát a nutriáknak finom lőszporból, az alapján jó ötletnek tűnhetett... Nem volt az. Tudhattam, hogy rosszban sántikálok, mert amikor anyám felébredvén a szöszmötölésemre elősomfordált, hogy megnézzé, mégis mi a francot művelek, lámpát oltva a tett színhelyén csak a hűlt helyemet találta. Persze nem volt nehéz koszos kis tappancsaim nyomát követni a függönyig, ami mögé elbújtam. Máskor viszont nem volt ilyen szerencséje. Eltűntem. Valamikor a nap folyamán észrevette, hogy egy ideje már nem lát, szólongatott, de nem jöttem elő. Keresni kezdett előbb csak ő, majd ahogy eluralkodott rajta a pánik, bekapcsolódott a család, később meg még az a pár ember is, akik a szomszédban laktak, de hiába hívtak, kiáltoztak, nem kerültem elő. Akárhol lehettem, akármilyen történetem velem. Agyonnyomhatott egy tehén, felzabálhattak a disznók, belefúlhattam a trágyába, beleeshettem a kútba... Más veszélyekről nem is beszélve nagyobb távolságokban, ahová esetleg eljuthattam. A 6-os út, egy közeli patak, a „gyógyó”... Lassan besötétedett, mindenki sírt-rítt, senki nem tudta, mi tévő legyen, amikor nagy kócosan előkászálódott az egyik kutyaólból. Átaludtam az egész hajcihőt, miközben Morzsa kutya, egy bernáthegyi-kuvasz keverék hűségesen őrzött. Hiába pislantottak be hozzá, nagy testével, hatalmas bundájával simán eltakart, s ha vakkantott is vagy morgott, hogy jelezze ottlétem, azt nem értette senki sem. Így végződött a kalamajka.

Morzsi kutyámmal nagy cimboraságban voltunk. A régi fotók tanúsága szerint sokat labdáztunk, gyakran kutyagoltam rajta, de mesélik, hogy még enni is együtt ettünk. Allergiám miatt húst hússal zabáltam, nem tudtam elviselni sem a gyümölcsöt, sem a zöldséget, garatvizketést kaptam tőlük, különösebben nem volt feltűnő az a sok csirkecomb, amit elhordtam, ám a hatodiknál azért már csak gyanút fogtak... Azokat bizony megosztottam kedvenc ebemmel, előbb rágva én, aztán hagyva, hogy ő csócsálja egy kicsit, majd kirántva a szájából tovább majszoltam, amit meghagyott... Így évődünk, de olyan is előfordult, hogy ő osztotta meg velem étkét, s engem a moslékos edénye fölött találtak.

Nagy húszabálásomnak, ami tuti, hogy nem volt különösebben egészséges, azért akadt „jótékony” hatása is, amit szintén előszeretettel mesélnek. Képtelenek voltak bilire szoktatni, rendszeresen bekakáltam, de anyám öröme olyan kemény hurkákat nyomtam, hogy azt elég volt csak kifordítani a pelusból, aztán visszacsomagolt és már mehettem is a dolgomra. Nem kellett krémesen kenődő lágy kaksival bajlódnia, mint más anyukáknak, amikor kifőzte a pelenkáimat. Frászt kapnak? Faluhelyen ez ment. Kútból húztuk a vizet, és kézzel dagasztottuk a házilag sütött, két-háromkilós vekniket, amit két hét után is jóízűen lehetett fogyasztani. Fejtem kecskét, amikor nagyobbacska lettem (úgy 5-6 éves?) tehenet is, csutakoltam lovat, meg szamarat, nyírtam a birkát – öreganyám a rokkáján font a bundájából fonalat –, morzoltam kukoricát, amivel az állatokat etettük, s ha kellett, bizony fogtam a tyúkok szárnyát, hogy ne verdessenek, míg a nagy elmetszette a torkukat. Vidéken nagyon hamar felnő az ember, nincs helye a tétlenségnek, vagy a szórakozásnak. A ház körül és a földeken mindig akad tennivaló, nincs olyan, hogy én ezt nem csinálom, nekem ehhez nincs kedvem, ha fáj a fejed, ha menstruálsz, menni kell. Reggel-este fejés, etetés, aztán trágyázás, kihajtani, majd hazahajtani az állatokat a legelőről, ehhez friss vizet hordani nekik az itatóba, a délelőtt az ebédkészítéssel megy el, amihez ugye minden házilag készül – értsd: tésztagyúrás, nyújtás, szagztatás, tollfosztás vagy nyúzás, belezés –, délután gazolás, kapálás, dugványozás a kertben, a földeken szántás, vetés, a gyümölcsösben előbb ojtás, később metszés, aminek jön az ideje, betakarítás, szüret, van, ami savanyításra kerül, másból befőtt lesz, lekvár, kompót, vagy pálinka... Felsorolni sem tudom azokat a teendőket, ami egy ilyen gazdaságban tornyosul az ember körül. Nincs szünet, vagy szabadságolás, se táppénz („Ugye az anyák nem mennek betegszabadságra” – hogy aktuális

reklámot idézzek)... Az állatokat télen is el kell látni, vizet adni, szénát hordani, kukoricát morzsolni, darát főzni, meg persze fát aprítani, nap nap után begyűjtani, hamut takarítani... És nekem, gyereként ezekben ugyanúgy részt kellett vennem, mint a felnőtteknek. Elhihetik, hogy akkoriban nem is voltak lázadó kamaszok, az a gazdagok privilégiuma volt. Csak az úri gyerekek engedhették meg maguknak, hogy akaratoskodjanak, dacoskodjanak vagy hogy hisztizzenek. A dologtalanok. (Jut eszembe, tudták, hogy a vibrátort eredetileg a *hysteria*, avagy a „méhkór” pszichiátriai kezelésére fejlesztették ki, s alkalmazták nagy sikerrel az orvosok a 19. sz. végi Angliában a nőbetegek lenyugtatására?) Vidéken ilyen nem volt, ott az „aki nem dolgozik, ne is egyék” elvet vallották, amit kőkérményen be is tartottak. Abból meg gyorsan tanul az ember. Elvégre ki szeret koplalni. (Ő, még hírből sem ismerték az anorexia meg a bulimia fogalmát, ahogy a hiperaktivitás sem létezett.) Nem voltak *Teenager*-ek. Az ember egy ideig gyerekként létezett, mint „aprónép”, aztán egyszer csak kis felnőtt lett. Ugyanazokat a gúnyákat hordta, mint a szülei, csak kicsiben, s nagyjából ugyanazt mívelte vagy abban segédkezett, amivel a nagyok foglalatostkodtak.

Valamilyik este egy kedves költő ismerősömmel nagy nosztalgiazások közepette épp arról beszélgettünk, melyikünknek mi a legkorábbi emléke? A legkorábbi, beazonosítható emlékkép talán az lehet, ahogy anyám ölében ülök egy ZIL vezetőfülkéjében – ormótlan, kék-fehér „orra” kilométerekről felismerhetővé tette –, és a színes „felhőkarcolókat” bámulom. Akkor költöztünk Pécsre, és a sivár, poros, vidéki környezet után lenyűgözött a lakótelep panelrengetege, az újjépítésű, fehérre festett, irdatlan betontömbök futurisztikusan hatottak a város szélén álló apró kertés házak mellett. *Dobozlakás, a megvalósult Utópia...* Nem voltam még négy éves.

Emlékszem, ahogy a pajta oldalába felszerelt csupaszbiciklikereket pörgetek – sokáig nem tudtam kiejteni a szót, ezért azt mondtam helyette: bikilici –, mert imádtam a küllők pengő hangját, amit egy odatartott bottal csaltam elő. Emlékszem, egyszer hoztak egy kant, „bebúgatni” egy göbét, amiről tudtam, hogy „ebből lesz a kismalac”, de látva a kan hatalmas heréit azt hittem, azok már a kismalacok, amik most másznak át az anyjuk hasába, hogy aztán az megellhesse őket... Ilyesmiket őrzök, mint korai emlékképek, ezeket senki sem mesélte, a kútfejemből rángatom elő őket. Vissza tudom idézni külön-külön a lovak, a tehének, és a disznók trágyaszagát, mint ahogy a nyúlketrecek vizelet-, vagy a padláson kupacokban száradó galambürülék bűzét is. (A nutriák különösebben nem voltak büdösek, azoknak olyan sárszaguk volt.) Emlékszem, az egyetlen gyümölcs, amitől nem harákkoltam, s így gond nélkül ehettem, az a lasponya volt – máshol naspolya –, holott a gyümölcsösünkben minden megtalálható volt: alma, körte, szilva, barack, meggy, cseresznye, ringlő, birs, szeder – máshol ezt is eperfának hívják, a kecske simán felmászott rá – sőt, az öregek még egy citromfát is nevelgettek, amit aztán télen-nyáron ki-be gurgattak a házból egy hordóban. A kertben volt még ribizli, egres, füge, ezeket két pófával zabálhattam, ahogy az epret meg a málnát, amit imádtam szedni, az uborkát viszont már ki nem állhattam. El se tudják képzelni, milyen szőrös és szűrös az a szar, amit savanyúság gyanánt vesznek a boltban bedunsztolva. Öreganyám a kerges mancsaival még a „csollányt” is rezignáltan szedegette, amivel aztán a pulykákat etette, hogy szép vörös legyen a begyük, na de én, a kis gyermeki praclijaimmal?! Fejtettem babot, borsót, törtem mogyorót, mandulát és diót – hatalmas diófa állt az udvar közepén, ez alatt kapott helyet a homokozóvá alakított traktorkerék –, tudom, hogy a mák akkor jó, ha már zörög a gubójában, miként azt is, mi az a sarabolás. Kergettem a fekete pöttyös fehér káposztalepkéket, és fogdostam a hernyóit, irtottam a fekete-barna csíkos krumplibogarakat, a csúf lótetűvel és a tündi-bündi vakondokkal egyetemben. Sajnos, egyik sem mutatott valami jól a lapát alatt kiterülve... Emlékszem a fészerre, ahol olyan misztikus szerkezetek sorakoztak, mint szecskavágó, kukoricamorzsoló, szalagfűrész... Mondjuk, közel se voltak olyan misztikusak, mint egy pöfékelő gőzmozdony – a legendás 424-es! –, amivel később rendszeresen közlekedtünk, vagy egy aszfaltozógép, amit a lakótelep gombamód növvő paneljei közt elég sűrűn láttam, de mindig megbabonázva néztem azokat a gépmonstrumokat, ahogy öregapám előtolta valamelyiket, hogy beüzemelje.

Öregapám fura figura volt. Hazánkat „felszabadító” orosz katonaként ismerkedett meg öreganyámmal, akit a maga idejében a „Zala gyöngyének” neveztek. (Hogy a Zala partjáról miként keveredtek a dél-baranyai pusztaságba, arról nem szól a fáma. Ahogy arról sem, mit csinált vagy nem csinált '56-ban.) Jól megtermett grúz (vagy ukrán? a fene se tudja) fickó volt dús, koromfekete hajjal. Kicsit úgy nézett ki, mint Szaddám Huszein. A háborúban megsebesült, több heg is borította a testét – egy repeszgránát nyoma a kulcscsontja alatt, meg három lyuk a hasfalában egy golyószórótól –, hadifogságba került, ahonnan megszökött, elfagyott a keze, amit amputálni akartak, de nem engedte (és milyen jól tette, mert csak visszaköltözött belé az élet!)... Kemény volt az öreg. Egyszer megrúgta a ló úgy, hogy letört a bokacsontja, a bőr soha nem nőtt vissza rá, az ott fehérlett, amíg élt, de orvos nem látta. Végül hólyagrák vitte el, ha jól emlékszem. (Ahány osztályba jártam, annyszor eltemettem, mert egy-egy napot mindig lehetett hiányozni ennek ürügyén.) Minden bizonnyal sok kalandos és izgalmas történetet mesélhetett volna, de nem volt egy beszédes fajta. Ahogy a háborús élményeiről – megélt ütközetekről, bajtársakról, a fogságba esésének körülményeiről és a sikeres szökésről –, úgy a gyerekkoráról vagy a családjáról sem tudunk semmit. Kik voltak a szülei, mivel foglalkoztak, voltak-e testvérei?... Nem maradt fent róluk fotó, se levelezés. (Biztos érdekes eredményeket hozna egy családfakutatás, mert még az is elképzelhető, hogy a nagyfater a Großvaterrel egymást lőtték valamelyik fronton.) Nálunk a TSZ elnökségig vitte, de alkoholizmusa miatt leváltották. Nem volt agresszív – leginkább úgy emlékszem rá, hogy a koffernyi rádiója előtt ül, és a szlávnyelvű adásokat hallgatja csendes magányában –, egyedül iddógált. Egész nap járt-kelt az uradalomban, rőtta a kötelező köröket – pajta, csűr (nálunk ez két külön épület volt, előbbiben kétfelől a szalma, középen a szekér, utóbbiban meg a száraztakarmány kapott helyet), góré (ahol a kukoricát tárolták), fészter, kamra, istálló... –, tett-vett, mintha csinálna valamit, tolt a talicskáját ide-oda, estére mégis annyira berúgott, hogy végül szaros gumicsizmával dőlt be az ágyba. Öreganyám meg perlekedett vele. (Ilyenkor *görénynek* és *gyagyásnak* becézték egymást.) Egyáltalán nem érzem, hogy emiatt életre szóló, lelki sérüléseket szereztem volna, akkor ez jópofa dolognak tűnt, kifejezetten szerettem lerángatni az öregről a csizmáját úgy, hogy megragadva a sarkát a lábam közé vettem, ő meg a másik lábával a fenekemnél taszajtott el magától. Zoknit nem hordott – mint ahogy valószínűleg fürödni sem fürdött –, helyette kapcarongyot tekert a lábára... Gondolom, nem kell ecsetelnem, milyen szaga volt annak estére a trágyaillat mellé. Én mégis nagy élvezettel csomagoltam ki belőle a lábát. Fura örökségem tőle, hogy ha valamire nagyon odakoncentrált, mindig rágta a nyelvét, amit eltanulhattam, mert én is pontosan ugyanezt művelem.

Öreganyámról hasonlóan kevés az információ – valahogy sosem beszélgettünk ezekről a dolgokról otthon –, annyit tudok csupán, hogy az ő szülei ott vannak eltemetve (a szomszéd faluban, a vasútállomás mögött), tehát együtt jöttek át Zalából, de hogy mire fel költöztek akkor, amikor az embereknek ez még nem volt szokása – a háború miatt? vagy a kitelepítések áldozatai lettek volna? –, erről nincs ismeretem. Az biztos, hogy nagy sváb volt az öreglány, mert örökösen biznisszelt valamivel. Rendszeresen járt át Szigetvárra, Barcsra, havonta a pécsi vásárra eladni a háztájit, meg venni ruhát, cipőt, terítőt, abroszt, kendőt... Ahogy arrafelé gyorsan felnőttek az emberek, úgy gyorsan meg is öregedtek, negyven felett már mindenki ősz volt – kivéve ugye öregapám –, elnyúlt, színtelen gúnyákban jártak, kalapban, vagy kendővel a fejükön, úgyhogy drága nagyim már a gyerekkoromból is öregasszonyként él az emlékezetemben, és így is halt meg. Vékony, magas, szikár asszony volt, s ha öregapámról elsősorban a rádió előtt ücsörgő alakját őrzöm, belőle, abból az időből, leginkább a dallamos hangja maradt meg, ahogy „lila-lila-lila-lia, csú-csú-csú-csú, pulya-pulya-pulya-pulya” – hívta külön-külön a baromfikat.

Oldalakon át, órákig mesélhetném még az akkori élményeimet, kezdve nagybátyámtól, aki szintén velünk lakott, s aki Frank Zappa kiköpött mása volt – még apámnál is masszívabb alkoholistá lett (magamban csak muslincáknak hívom őket), de ma talán érdekesebb, hogy mindketten magázták a szüleiket –, vagy a rakottszoknyás cigányasszonytól a szomszédból, aki folyton nálunk

lógott, s aki nagy melegben a lába közét szellőztette úgy, hogy ha a felnőttek nem is, én gyermeki perspektívából többször láttam szőrehullott ágyékát – ura az öregapámnál is részegesebb volt, ő a gumicsizmás mutatvány helyett egyenesen a disznókkal hált –, ama közeli tapon keresztül, ahol húszasával, harmincasával lehetett fogni a kárászokat meg a törpeharcsákat – de volt, hogy békákkal állítottam haza, mert akkor épp azok haraptak a horogra tűzött legyekre –, egészen az olyan abszurd történetekig, mint a „kannibályúk”, melyek időről időre kipécézték maguk közül egyet, aminek aztán előbb kicsipkedték a tollait, majd a belsősegeit, vagy amikor egy törött lábú disznó oldalába patkány rágta be magát... A természet sokkal kegyetlenebb, mint ahogy azt a meleg otthonaikban ülve, kényelmes karosszékeikből a tévét bámulva megismerhetik, vidéken ezek abszolút megszokott dolgok – fedeztetés, elletés, ölés a napi rutin része –, nálunk azonban volt valami, ami messze elütött a hétköznapitól, s ami jóval meghatározóbb élménye gyermekkoromnak, mint a többi, amit eddig táltam.

Molványhídpusztá gyakorlatilag egyetlen ingatlannak köszönheti a létét, a valamikor a 18. sz. végén, kései barokk stílusban épült Grassalkovich kúriának. Az egész „település” – az a 6-8 ház – az ehhez a birtokhoz tartozó kiszolgáló személyzet otthonául szolgált. (Nagyimék a legnagyobb portát s a legnagyobb szeletét birtokolták az uradalomhoz tartozó területnek.) Korábban gazdálkodó parasztok, gulyás, kondás, lovasz, kertész és a cselédség lakhatott ott, ellátva az uraságokat, akik alkalmasint arra múltatták az idejüket. Nyári lak lehetett? Lovarda? Vadásztak a környező erdőkben, vagy a történelmi Szigetvár vonzotta az odalátogatókat? Erről nem szól a fáma. (Miként arról sem, mi lett az eredeti tulajdonosokkal.) Csupán annyi bizonyos, hogy gyermekkoromban az épület már elmeógyógyintézetként üzemelt. Nem, ez így helytelen meghatározás, azt feltételezi, hogy ott kezelés is folyt és ilyenről nem tudok, inkább szociális intézmény volt, otthona szellemi fogyatékkal élőknek. Magyarul: Gyógyó. (Külön érdekessége, hogy kizárólag nőivarú ápoltak voltak ott – pl. „álterhesek” –, ami talán más megvilágításba helyezi családom riadalmát, amikor „eltüntem”. Nem tudhatták, melyikük akarhatott megkaparintani magának abban a környezetben, ahol rajtam kívül nem volt más gyerek.) Alapvetően csendes bolondok gyűjtőhelye volt – ma azt mondanánk, enyhén, vagy középsúlyos értelmi fogyatékosok –, akik hol egymagukban, hol egymás kezét fogva, kisebb csoportokba verődve bóklásztak köztünk. Merthogy kiengedték őket, szabad bejárásuk volt a „faluba”. (Nyilván nem értik, mi van ezen olyan nagy szó, elvégre mindannyian láttunk már félkegyelműeket – igen, nekem is volt olyan osztálytársam, barátom, akinek fogyatékkal élt a testvére, mint ahogy később a lakótelepen is mászkált egy figura, aki negyven évesen még mindig tornadrezzsben járt, pöttyös lasztival a kezében –, de ha elmondom, hogy az intézmény több lakóval bírt, mint a körülötte szétszórt település, talán világossá válik, miért gyakorolt rám ekkora hatást.) Ott dolgoztak velünk a földeken, szedegették a kártevőket és gyomláltak fáradhatatlanul, hordták a vödör vizet, vagy akár a 25 literes kannákban a tejet – megcsináltak azok mindent, amit mondtak nekik –, s ha mindezért a nap végén kaptak egy „bélást” (rézveretű 2 Ft-os), annak úgy örültek, mint majom a farkának. (Ő, nagy érték volt 2 forint, az ember azért két gombóc fagyit kapott, tehát, ha szegények végigrobotoltak egy egész hetet, akár tíz gombóccal is vehettek a csilingelő fagyiarústól, aki minden hétvégén csak miattuk tekert át Szigetvárról.) Gyermekkoromból az ő arcukat őrzöm leginkább. Sosem felejttem el azt a ködös, őszi reggelt, amikor már iskolásként egy barátommal leruccantunk a tüzelőnek való fát felaprítani. (Nagybátyámék az unokatesóimmal akkor épp haragban voltak az öreglánnyal, a kisujjukat meg nem mozdították volna érte. Még azért az 500 forintért sem, amit mi kaptunk a melóért per kopf.) Ahogy a szürke gomolyagból előtűntek a rozoga házak, közöttük azokkal a torz alakokkal – a szellemi fogyatékoság legtöbbször testi defektusokkal is jár, így Trollok és Törpék meg Orkok és Ogrék fogadtak bennünket –, akik nyúlszájukban hézagossal, kancsali szemükben üres tekintettel, taknyot és nyálat csorgatva bámultak ránk szótlanul, vagy magukban motyorászva egyik lábukról a másikra hintázva... Haverom döbbenetesen szegezte nekem: „Hova a faszomba hoztál, bazzeg?” (Trágárságban simán vert. Minden második szava picca,

fasz, illetve baszd meg volt, melyekkel olyan mondatokat tudott alkotni, mint a *ne bassz ki velem, baszd meg, mert lebaszok egyet!*, vagy a *baszd be az izét, mert bebaszik a lófasz!* tábori gyöngyszemet, amiből mindannyian kihallottuk a *húzd be a függönyt, mert bevilágít a lámpa!* felszólítást.) Közben az összes portáról beazonosíthatatlan korcsok sereglettek körénk – komondor-foxi? kuvasz-puli keverékek? –, és kísérték el falkába verődve a nagy házáig (naná, hogy az utolsó volt, balra!) csaholva és acsarogva, amitől a gyógyegerek némelyike sikítófrászt kapott... Keményebb volt, mint *Silent Hill*.

Nem állítom, hogy a fentiek mind leperegtek előttem, ahogy ott álltunk Leisnig csodás panorámája felett a hatalom bástyáján, de szembesülve a lábam előtt terpeszkedő vidék és az emlékeimben élő kép kontrasztjával talán nem meglepő a kérdés, amit muternek feltettem: *Mit kerestünk mi Molványhídon?* A középkorban... (És ha már időutazás: Nem most történt, egy pár éve, hogy anyám vett valami Dr.Oetker port, amit 2 deci vízzel kellett elkeverni, be a mikróba, és két perc múlva kész volt a „kuglóf”. Gondolhatják, hogy a magyar tanyavilágban nevelkedett gyermeki én milyen fejjel bámult ki belőlem... Mi ez, ha nem a jövő, s benne a megelevenedett science fiction egy számomra teljesen idegen földön?)

Franz Eybl:
Önarckép
1806